Akademik Dergilerde Kurullar: Yayın Kurulu – Danışma Kurulu

Abdullah Demir | Editör | https://orcid.org/0000-0001-7825-6573
abdullahdemir@aybu.edu.tr
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi | https://ror.org/05ryemn72

Öz

Hakemli dergiler, uzman incelemesinden geçen bilimsel makaleleri yayımlayan süreli yayınlardır. Bu dergiler, araştırmacılara bulgularını bilim dünyası ve okurları ile paylaşma imkânı sağlarlar. Hakemli dergilerde asıl olan bilimsel inceleme sürecinin bulunması ve objektif olarak işletilmesidir. Bu süreç, bir baş editörün koordinesinde editörler veya kurullar tarafından yürütülür. Dergilerdeki editöryal yapı, dergiden dergiye farklı olabilmektedir. Bu çalışmada Yayın Kurulu ile Danışma Kurulu hakkında bilgi verilmiştir.

Anahtar Kelimeler

Hakemli Yayıncılık, Akademik Dergiler, Editörler Kurulu, Yayın Kurulu, Danışma Kurulu, Editörler

The Boards in Academic Journals: The Editorial Board and The Advisory Board

Abstract

Peer-reviewed journals are periodicals that publish peer-reviewed scientific articles. These journals provide researchers with the opportunity to share their findings with the scientific community and readers. The main thing in peer-reviewed journals is the existence and objective operation of a scientific review process. Editors or boards carry out this process under the coordination of a chief editor. The editorial structure of journals may differ from journal to journal. This study will provide information about the Editorial Board and the Advisory Board.

Keywords

Peer-Reviewed Publication, Academic Journals, Editorial Board, Publications Board, Advisory Board, Editors

Atıf Bilgisi / Cite

Demir, Abdullah. "Akademik Dergilerde Kurullar: Yayın Kurulu – Danışma Kurulu". *Tetkik* 3 (Mart 2023), 1-4. https://doi.org/10.55709/tetkikdergisi.2023.3.92

Hakemli dergi, editörlerin koordinesinde bilimsel makalelerin yayımlandığı ve yayımlanmadan önce en az iki uzman tarafından incelemeye tabi tutulduğu süreli yayınlardır. Editörlük, Türkiye'de genelde, üniversitelerde eğitim-öğretim ve araştırma görevlerini yürüten bilim insanları tarafından bu görevlerine ek olarak yürütülür. Dergilerde genelde bir baş editör ve onunla birlikte inceleme ve yayım süreci yürüten editör yardımcıları, yardımcı editörler ve alan editörleri görev yaparlar.

Baş Editör *(Editor-in-Chief)*: Derginin en yüksek editör pozisyonudur. Derginin içeriğinin kalitesini ve tutarlılığını sağlar.

Yardımcı Editör (Associate Editor): Baş editöre hakem sürecinde yardımcı olan editördür.

Editör Yardımcısı (Assistant Editor): Baş editöre yazarlarla yazışma, derginin indeks işlemleri ve yayın sürecinin teknik aşamalarında yardımcı olur.

Alan Editörü (Subject Editor): Derginin makale kabul ettiği belirli bir bilim alanında uzmanlaşmış editördür. Bu editör, kendi bilim alanındaki makalelerin hakem sürecinde görev üstlenir.

Dil Editörü (Language Editor): Makaleleri dilbilgisi, yazım ve imla açısından inceler ve düzeltme önerilerinde bulunur.

İstatistiksel Editör (Statistical Editor): Makalelerde yer alan istatistiksel sonuçların doğruluğunu kontrol eder.

Editör Ekibi (The Editorial Team / Yayın Ofisi), başvuruların ön incelemesinde, hakem sürecinin işletilmesinde ve yayım aşamasında görev alır. Yayımlanmasının değerlendirilmesi için gönderilen çalışmalar, öncelikle derginin kapsamına ve makale yazım ilkelerine uygunluk açısından editörler tarafından incelenir (Ön İnceleme) Ayrıca bu aşamada intihali önlemek için çalışma, benzerlik taramasına tabi tutulur (İntihal Taraması). Bu aşamadan sonra alan editörü tarafından çalışma, hangi bilim alanına aitse o alandan en az iki uzmanın incelemesine sunulur (Hakem Süreci). Hakemler; kendilerine sunulan çalışmanın içerik kalitesini, yöntemini, alana katkısını ve sonuçlarını değerlendirerek yayımlanıp yayımlanmaması konusunda editöre öneride bulunurlar. Hakem görüşü sonrasında çalışmaların yayımlanmasına dair nihai karar ise baş editörün sorumluluğundadır. Hakem sürecinden amaç; makalelerin doğru, güvenilir ve nitelikli olmasını sağlamaktır. Dergiler, bu süreci tercih ettikleri hakemlik modellerinden birine uygun olarak yürütülürler.

Tek Taraflı Kör Hakemlik Modeli / Tek Körleme: Makale yazarı hakemlerin kimler olduğunu bilmez ancak hakemler makale yazarını bilirler.

Çift Taraflı Kör Hakemlik Modeli / Çift Körleme: Hem makale yazarı hem de hakemler birbirlerini bilmezler.

Açık Hakemlik Modeli: Hakemler ve yazarlar birbirlerini tanırlar ve hakemlerin isimleri yayımlanan makalenin ilk sayfasında belirtilir.

Şeffaf Hakemlik: Hakem raporları, makale ile birlikte yayımlanır. Hakem isimlerinin gizli veya açık olmasına hakemler karar verirler.

Bu modellerin her biri, yayımlanacak makalelerin kalitesini artırmak için kullanılabilir. Seçilen model; derginin yayın politikalarına ve yayın etiği kriterlerine uygun olarak belirlenir. Türkiye merkezli dergilerin çoğu, çift taraflı kör hakemlik sistemine uygun olarak yayımlanmaktadır. Açık hakemliği uygulayan ve şeffaf hakemlik modelini benimseyen dergiler de bulunmaktadır.[1]

Hakemlik modellerinden her birinin avantajlı ve dezavantajlı yönleri bulunmaktadır. Tüm bu modellerle, akademik açıdan alana katkı sağlayacak makalelerin seçimi ve yayımı hedeflenmektedir. Dergiye hakemlik yaparak katkı sağlayan ve destek olan bilim insanlarının yer aldığı kurula, Hakem Kurulu denir. Hakemler, dergi tarafından belirlenen etik standartlara uygun olarak makaleleri inceler ve makalenin kalitesi, orijinalliği, metotları, sonuçları ve yazım kurallarına uygunluğu hakkında görüş bildirirler. Derginin kullandığı hakem modeline göre hakem isimleri, dergi web sayfasında veya sayı jeneriğinde yayımlanır veya gizli tutulur. Eğer dergi tek veya çift taraflı kör hakemlik sistemi kullanıyor ve hakem listesi yayımlandığında hangi hakemin hangi makaleye

1 Eskiyeni Dergisi (Eskiyeni), "Şeffaf Hakemlik" (25 Mart 2023).

hakemlik yaptığı tahmin edilebiliyorsa bu durumda hakem listesinin yayımlanmaması daha uygundur.

Akademik dergilerde Yayın Kurulu ve Danışma Kurulu adında kurullar da bulunmaktadır. Makale inceleme sürecinde görev alan editörlerin doğal üyesi olduğu kurula, Yayın Kurulu denir. Dergide bu kurulun bulunması ve hakem sürecini sağlıklı şekilde yürütmesi yeterlidir. Yayın Kurulu, İngilizcede "Editorial Board" olarak kullanılır. Yayın Kurulu'na Türkçede "Editörler Kurulu" da denir. Adı ne olursa olsun, aktif olarak hakem sürecinin yürütülmesinde görev alan editörlerden oluşan kurul, bu kuruldur. Yayın kurulu, bir derginin içeriklerinin belirlenmesi, değerlendirilmesi ve yayınlanmasından sorumlu olan kuruldur.[2] Hakem sürecini yürüten ve makale yazarlarının kim olduğunu bilen editörlerin/yayın kurulu üyelerinin, hakemlik modeline göre gizliliğin korunabilmesini sağlamak açısından "hakem" olarak görev almamaları gerekir.

Yayın kurulu genellikle dergi editörlerinin bir araya gelmesiyle oluşur. Yayın kurulunun ana işlevleri şunlardır:

> **Derginin Kapsam ve Politikalarını Belirlemek:** Yayın kurulu; derginin yayın politikalarının ve dergi içeriğinin belirlenmesinde yetkilidir.
> **Ön İnceleme ve Hakem Sürecini Yürütmek:** Yayın kurulu, dergiye sunulan makalelerin hakem sürecinde değerlendirilmesini ve uygun olanların yayınlanmasını sağlar. Bu süreçte, yayın kurulu; makalelerin kalitesini, orijinalliğini, uygunluğunu ve etkililiğini hakem görüşlerini alarak değerlendirir.
> **Yayın Sürecini Yönetmek:** Yayın kurulu, derginin editöryal süreçlerinin yönetiminden sorumludur. Bu, makalelerin düzenlenmesi, dizgisinin hazırlanması, yayın hazırlıklarının tamamlanması ve derginin yayıma, baskıya hazır hale getirilmesi gibi konuları içerir.
> **Derginin Tanıtımı ve İndekslenme Faaliyetlerini Yürütmek**: Yayın kurulu, derginin tanıtımını yapmak için çeşitli faaliyetlerde bulunur. Bu faaliyetler, derginin bir web sitesi oluşturulması, tanıtım etkinlikleri yapılması, sosyal medya hesaplarının yönetimi ve indekslere başvuru süreçlerinin yürütülmesi gibi konuları kapsar.

Dergilerde, editörlerin yer almadığı ayrı bir Yayın Kurulu olabilmektedir. Böyle bir kurul oluşturulmuşsa bu kurul, derginin yayın politikalarının belirlenmesinde ve derginin akademik yayıncılık açısından sürekli gelişiminde görev üstlenir. Dergide bu kurul kurulmuşsa aktif olarak dergiye katkı sağlaması beklenir.

Türkiye merkezli dergilerdeki Danışma Kurulu (Advisory Board) ise Üniversitelerarası Kurul Başkanlığı'nın Doçentlik Başvuru Şartları'nda hakemli dergiyi "en az beş değişik üniversitenin öğretim üyelerinden oluşmuş danışmanlar grubu olan dergi" şeklinde tanımlaması sebebiyle zorunlu görülmüştür ve kurulmuştur.

> Ulusal hakemli dergi: Editörü ve en az beş değişik üniversitenin öğretim üyelerinden oluşmuş danışmanlar grubu olan, bilimsel/sanatsal özgün araştırma makaleleri yayımlayan, yılda en az iki kez yayımlanan ve son beş yılda düzenli olarak basılıp dağıtımı yapılmış, üniversite kütüphanelerinde erişilebilir olan dergi.[3]

Doçentlik Başvuru Şartları'nda Aralık 2016 başvuru dönemi ve sonrasında bu tanım yer almadığı için Yayın Kurulu'na ek olarak Danışma Kurulu adında bir kurul oluşturulması zorunlu değildir. Ancak yayıncılar, derginin akademik yayıncılık açısından gelişimine ve tanıtılmasına katkı sağlaması düşüncesi ile bu kurulu tesis edebilirler. Hakemli dergilerde önemli olan bilimsel ve etik incelemeyi kapsayan hakem sürecinin etkili şekilde işletilmesidir.

Ulusal ve uluslararası indeksler, hakemli dergilerde yer alan kurulların belli kriterleri karşılamasını şart koşmaktadır. ULAKBİM TR Dizin Komitesi; TR DİZİN'e başvuran dergileri editoryal kurulun kalitesi, yetkinliği, katkısı, bağımsızlığı, yayın titizliği (dil ve yazım), ürün titizliği (dizgi vb. açısından), derginin uluslararası ve coğrafi temsili (hakemler, danışma ve yayın kurulları)

2 Yayın Kurulunun görev ve sorumlulukları hakkında bk. COPE Guidelines: Guidance on Editorial Board Participation (Editorial Board Participation), COPE Council (2021), https://doi.org/10.24318/F3lrGybw

3 Üniversitelerarası Kurul Başkanlığı (ÜAK), "Doçentlik Başvuru Şartları" (25 Mart 2023).

açılarından incelemektedir. Dizin, üyelerin kurumsal dağılımı için "yayın kurulu en az 1/3 farklı kurumlardan oluşmalıdır" kriterini belirlemiştir. [4]

Yayıncılık Etiği Kurulu (COPE), Açık Erişimli Dergiler Dizini (DOAJ), Açık Erişim Akademik Yayıncıları Derneği (OASPA) ve Dünya Tıp Editörleri Derneği (WAME) tarafından yayımlanan *Akademik Yayıncılıkta Şeffaflık İlkeleri ve En İyi Uygulamalar*'da, "Dergiler, üyeleri derginin kapsamına giren konu alanlarında tanınmış uzmanlar olan yayın kurullarına veya diğer yönetim organlarına sahip olmalıdır." ilkesine yer almaktadır.[5] Uluslararası indekslerden SCOPUS da kurullarla ilgili *Akademik Yayıncılıkta Şeffaflık İlkeleri ve En İyi Uygulamalar*'da yer alan ilkeyi aynen benimsemiştir. Ayrıca "editörlerin coğrafi dağılımındaki çeşitliliğe" dikkat edilmesini önermektedir.[6] Web of Science da dergilerin AHCI, SSCI ve diğer akademik dizinlerine kabulü için editör ekibinin tüm üyelerinin (Baş Editör, Editörler Kurulu Üyeleri, Yardımcı Editörler, Alan Editörleri vb.) kurum, iletişim ve ORCID bilgilerinin dergi web sitesinde yer almasına ve derginin kapsamına uygun olarak üyelerin coğrafi dağılımına dikkat edilmesine, dergi seçim kriterleri arasında yer vermiştir. Ayrıca Yayın Kurulunun büyüklüğü ve bileşiminin, yayımlanan sayı ve makale hacmi ile tutarlı olmasını gerekli görmektedir. WoS, tam zamanlı profesyonel editörler istihdam eden dergilere gereken önemi vereceğini de duyurmuştur.[7]

Dergilerde, Editörler Kurulu/Yayın Kurulu tarafından yürütülen işlemlere dair talep ve şikâyetlerin nasıl ve nereye iletilebileceğine dair prosedürün de oluşturulması gerekir. Yazarın ilk başvuru muhatabı dergi editörlüğü olmalıdır. Dergi tarafından belirlenip duyurulacak belli bir süre sonunda yazarın talebine yönelik gerekli dönüş sağlanmazsa bir üst makam olarak Yayıncı'ya talep ve şikâyetler iletilebilmelidir. Buna dair e-posta adresleri ve yanıt süreleri dergi iletişim sayfasında yer almalıdır.

Kaynakça | References

Eskiyeni, Eskiyeni Dergisi. "Şeffaf Hakemlik". Erişim 25 Mart 2023. https://dergipark.org.tr/tr/pub/eskiyeni/page/13397

Editorial Board Participation, COPE Guidelines: Guidance on Editorial Board Participation. COPE Council, 2021. Erişim 25 Mart 2023. https://doi.org/10.24318/F3lrGybw

ÜAK, Üniversitelerarası Kurul Başkanlığı. "Doçentlik Başvuru Şartları". Erişim 25 Mart 2023. https://www.uak.gov.tr/Sayfalar/arsiv-docentlik-basvuru-sartlari.aspx

TR Dizin. "TR Dizin Başvuru ve Değerlendirme Süreçleri". Erişim 25 Mart 2023. https://trdizin.gov.tr/kriterler/

Best Practice, Principles of Transparency and Best Practice in Scholarly Publishing (Version 3). COPE - DOAJ - OASPA - WAME, 2018. Erişim 25 Mart 2023. https://blog.doaj.org/2018/01/15/principles-of-transparency-and-best-practice-in-scholarly-publishing-version-3/

SCOPUS. "Content Policy and Selection". Erişim 25 Mart 2023. https://www.elsevier.com/solutions/scopus/how-scopus-works/content/content-policy-and-selection

WoS, Web of Science "Journal Evaluation Process and Selection Criteria". Erişim 25 Mart 2023. https://clarivate.com/products/scientific-and-academic-research/research-discovery-and-workflow-solutions/web-of-science/core-collection/editorial-selection-process/editorial-selection-process/

[4] TR Dizin "TR Dizin Başvuru ve Değerlendirme Süreçleri" (25 Mart 2023).

[5] Principles of Transparency and Best Practice in Scholarly Publishing (Version 3) (Best Practice), COPE - DOAJ - OASPA - WAME (2018), https://blog.doaj.org/2018/01/15/principles-of-transparency-and-best-practice-in-scholarly-publishing-version-3/

[6] SCOPUS "Content Policy and Selection" (25 Mart 2023).

[7] Web of Science (WoS), "Journal Evaluation Process and Selection Criteria" (25 Mart 2023).